

סיכום פעילות שנת הלימודים תשע"א

המרכז לקידום מעמד
האישה ע"ש רקמן

הקליניקה לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה משפחה

הקליניקה לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה פועלת כחלק מהמרכז לקידום מעמד האישה ע"ש רות ועמנואל רקמן בפקולטה למשפטים שבאוניברסיטת בר אילן, ועוסקת בשלושה מישורים עיקריים:

הקליניקה מגנה על זכויות נשים וילדים בענייני משפחה (ידועות בציבור, סכסוכי גירושין לרבות משמורת, מזונות, חלוקת רכוש או סכסוכים אחרים בענייני משפחה להוציא תיקי אלימות במשפחה), במטרה לאפשר להם קיום בכבוד ולמען קידום שוויון זכויות בין המינים. דגש מיוחד ניתן לזכויותיהן של **נשים עגונות ומסורבות גט**, בין היתר, למנוע ולשרש את סחיטתן וניצולן, שלהן ושל ילדיהן, במהלך הליכי הגירושין. הסיוע המשפטי כולל מסלול של ייצוג משפטי מלא ללא תשלום בערכאות השיפוט הרלבנטיות.

בשנים האחרונות, הוקם והתרחב **קו הייעוץ** - כדי לענות על הצורך של נשים רבות הפונות לייעוץ ראשוני. על המלאכה אמונה רכזת שתפקידה לחזור אל הפניות, לתחקר את הפונות בצורה המקיפה ביותר ולהעביר את הבקשות אל עורכות הדין, שחוזרות אל הפונה עם תשובה משפטית מפורטת ומקיפה בנוגע למקרה הנדון.

הקליניקה משלבת סטודנטים/ות, אשר עוברים הכשרה תיאורטית ומעשית בליווי התיקים המשפטיים. הסטודנטים/ות מלווים/ות את עורכות הדין בכל שלבי התיק, החל מהפגישה הראשונית עם הלקוחה, דרך משא ומתן והגשת תביעות ועד להופעה בבתי המשפט או בבתי הדין. חלק מהסטודנטים אף משתתפים בניסוח הצעות חוק של הקליניקה הנוגעות לקידום מעמד האישה. הסטודנטים/ות משתתפים/ות בקורס אקדמי במהלך השנה כולה, אשר דן בהיבטים תיאורטיים ופרקטיים של ייצוג נשים בענייני משפחה, כפי שעולה מהתיקים בפועל, וכן בהיבט הרחב יותר של מעמד האישה;

הקליניקה מקדמת את מעמד האישה בחברה בכללותה, על מנת להשיג שוויון אמיתי בין המינים באמצעות המשפט, ובעיקר באמצעות **יצירת תקדימים משפטיים** והליכי חקיקה בתחום דיני המשפחה. הקליניקה מגישה עתירות לבג"צ בשאלות משפטיות עקרוניות בתחום דיני המשפחה וכן מגישה **הצעות חוק ותקוני חקיקה**, שמטרתם קידום מעמדה של האישה בדיני המשפחה. במישור זה פועלת הקליניקה גם בועדות הכנסת ובמשרדי הממשלה השונים באמצעות דיונים, ניירות עמדה וכנסים.

אחריות אקדמית:
פרופ' רות הלפרין-
קדרי

אחראי מקצועי:
עו"ד יוסי מנדלסון

מנהלת מרכז רקמן:
עו"ד עטרה
קניגסברג

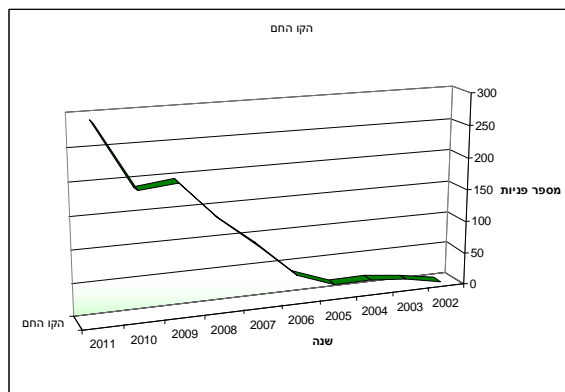
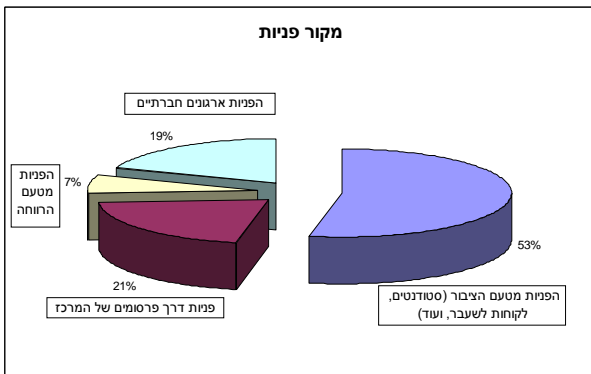
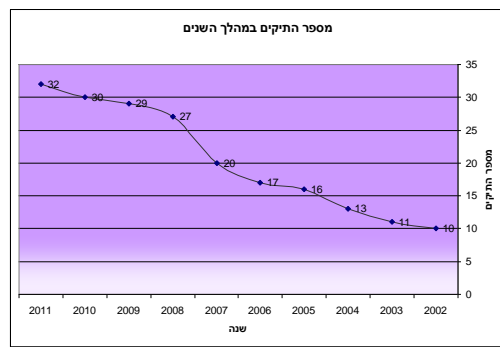
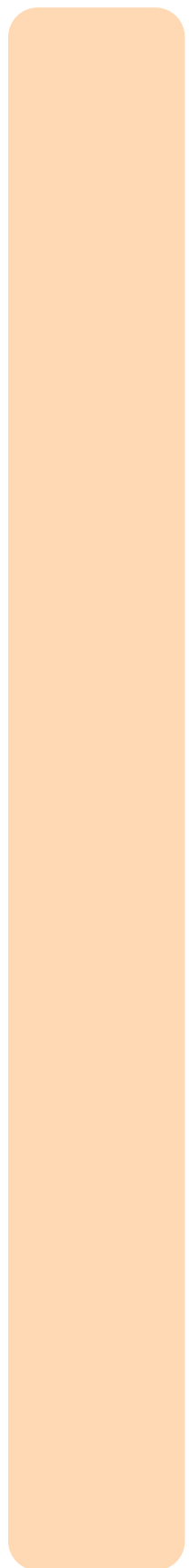
מנהלות הקליניקה:
עו"ד עדי רז
עו"ד אסנת קרפלס

רכזת הקליניקה:
שירה אבגי

הנתונים שלנו

- מספר התיקים שטופלו השנה בקליניקה עומד על **32 תיקים**
- מספר הייעוצים זינק **למספר חסר תקדים המונה כ-290 פניות**
- הגיל הממוצע של פונה הוא **42**
- הזמן הממוצע לשיחת ייעוץ הוא **כשעה**
- לכל לקוחה **2 ילדים** בממוצע
- **29 ילדים** הושפעו/ יוצגו במהלך שנה"ל בקליניקה

הפרויקטים שלנו

פרויקט פא"י (פיקוח, אכיפה וישום)

בישראל קיימת מערכת חוקים מתקדמת, שפעמים רבות אינה נאכפת. במסגרת פרויקט פא"י נבחר בכל שנה חוק בעל השפעה (ישירה או עקיפה) על נשים בדיני משפחה ונבחנת מידת היישום שלו ואכיפתו על ידי רשויות המדינה.

החוק הראשון שנבחן במסגרת פרויקט פא"י היה חוק בתי הדין הרבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה-1995, הידוע בכינויו "**חוק הסנקציות**". חוק זה מעניק לבתי הדין הרבניים כלים אזרחיים (המגובים בעקרון הלכתי) להטלת סנקציות על סרבני גט אולם, למרבה הצער, בתי הדין הרבניים ממעטים לעשות בו שימוש. **דו"ח מקיף בנושא יצא לאור.**

החוק השני הנבדק בימים אלו הינו תיקון מס' 51 תשס"ח- 2008 לס' 68 א (א)בחוק בתי המשפט תשמ"ד-1984, העוסק ברישום פרוטוקולים בבתי המשפט השונים. חוק זה מחייב ניהול פרוטוקולים במהלך דיונים בבית המשפט. מטרת הדו"ח הינה לבדוק האם בתי המשפט אכן מקיימים את הנדרש. **הדו"ח נמצא בהכנה בימים אלו.**

פרויקט כל זכות

פרויקט פיילוט שהתחיל השנה. המטרה היא שאדם שנכנס לערך מסוים באינטרנט יקבל את כל המידע הבסיסי ויותר מכך לו הוא/היא זקוקים. הערכים מועלים לאתר של "כל זכות". הסטודנטים **כתבו ערכים שונים העוסקים בזכויות נשים בתחום דיני המשפחה** וכתבו את כל המידע הבסיסי שניתן לקבל: חקיקה, פסיקה, ארגונים המתעסקים בסוגיה ועוד.

הבג"צים שלנו

בג"צ מנכ"לית בתי הדין הרבניים

בג"צ אותו הגיש המרכז יחד עם ארגונים שונים (קולך, המרכז לפלורליזם יהודי, מרכז צדק לנשים, ועוד) בנוגע למינוי מנכ"ל לבתי הדין הרבניים. חוק הדיינים מתנה את מינוי המנכ"ל בכך שהאדם היה דיין או רב עיר- והם אינם יכולים להיות אישה. טענות המרכז היו: **כי אין סיבה שלא למנות אשה למנכ"לית**- משום שהמשרה הינה משרה מנהלית ולא שיפוטית. נוסף על כך, נפגעים חוק יסוד חופש העיסוק, חוק יסוד כבוד האדם וחירותו וחוק שוויון הזדמנויות בעבודה. היא הדיון נערך ביוני השנה ואנו ממתונות לפסק הדין.

הצעות חוק ופעילויות בכנסת

- **שלוש** הצעות חוק בשלבים מתקדמים בכנסת, שתיים מהן עברו קריאה ראשונה.
- **ארבע** הצעות חוק הונחו על שולחן הכנסת
- **שתי** הצעות חוק הוגשו ע"י חברי הכנסת, ויונחו בשבועות הקרובים
- **שתי** הצעות חוק חדשות נבחנות בימים אלו על ידי מסי' חברי כנסת להגשה
- **ארבע** הצעות לתיקון תקנות מצויות בהליכים שונים
- הוגשו **ארבע שאילתות** לשר המשפטים.
- השתתפות בישיבות **הועדה לזכויות הילד** בעניין רישום כתובת הורים גרושים
- השתתפות בישיבות **ועדת חוקה, חוק ומשפט** בעניינים: הקמת יחידות סיוע בבתי דין דתיים, הצעת חוק ההוצאה לפועל, מזונות אישה שיצאה לחו"ל, חוק הסנקציות.
- השתתפות בישיבות **הועדה לקידום מעמד האישה** בעניינים: דיור ציבורי והסכמי קדם נישואין.
- השתתפות בישיבות **ועדת הפנים והגנת הסביבה** בעניין אלימות במשפחה ורצח נשים
- השתתפות בישיבות משולבות של **ועדת העליה, הקליטה והתפוצות** והועדה לקידום מעמד האישה בעניינים מחסומי שפה ופרוצדורת קבלת צווי הגנה במערכת בתי המשפט.
- פעילות בנושא מינוי דיינים לבית הדין הרבני הגדול
- **תרגום צוי הגנה** לאמהרית, ערבית ורוסית ודף הסבר בשיתוף הנהלת בתי המשפט וועדת העליה והקליטה.

הצעות החוק צומחות מעבודת הקליניקה

- **מזונות בגירה** - במסגרת אחד מהתיקים שטופלו בקליניקה, הוגשה תביעת מזונות בשם בגירה חסויה. במהלך הטיפול בתיק, העלו הסטודנטים/ות רעיון לפתרון הלאקונה הקיימת בחוק באמצעות תיקון חקיקה. שני סטודנטים/ות כתבו הצעת חוק בעניין מזונות לבגיר חסוי, בהתבסס על התיק הנ"ל והצעת החוק נמצאת בשלבי חקיקה.
- **חוק הפרוטוקולים** - מייצוג הלקוחות בבתי הדין הרבניים, זיהו עורכות הדין של הקליניקה קושי ובעייתיות בהתנהלות ביה"ד בכל הקשור לפרוטוקולים, שם הם נכתבו בכתב יד, לעיתים לא קריא, לרוב חסר, לעיתים לא נכתב כלל, ומה שכן נכתב לא נמסר לבעלי הדין בתום הדיון. בנסיבות העניין וכחלק מפרויקט הצעות חוק, כתבו סטודנטים/ות הצעת חוק בנושא. הצעת החוק עברה בכנסת וכיום היא חלק מחוקי מדינת ישראל ומוכרת כ"חוק הפרוטוקולים".

הסיפורים שלנו

ביטול גט ועיכוב חיתון

יעל (שם בדוי) בשנות הארבעים ולה 3 ילדים, התגרשה מבעלה לפני 5 שנים. הסכם הגירושין של בני הזוג נכתב על ידי רב, המשמש גם כעו"ד, ואשר התיימר לייצג את שני הצדדים. בפועל נוסח ההסכם כך שהוא מנשל את האשה מכל זכויותיה החוקיות. לאחר מתן הגט התברר לאשה כי נושלה מזכויותיה ולפיכך פנתה לבימ"ש לענייני משפחה. בתגובה, הבעל אשר התחתן זמן קצר לאחר הגט, פנה לביה"ד הרבני בדרישה לבטל את הגט. ביה"ד הרבני נענה והוציא ללא קבלת תגובת האשה צו המורה כי שמה נכנס לרשימת מעוכבות נישואין. האשה הופנתה לעורכות הדין שלנו ובשיחה עימה התבררה המצוקה הנוראית בה היא נתונה הן הכלכלית ויותר מכך – חוסר אפשרותה לפתוח בכל מערכת זוגית חדשה. עורכות הדין טיפלו בתיק וייצגו אותה בערכאות השונות במשך חמש שנים, במהלכם אף הוגשה תביעת נזיקין בגין עוגמת הנפש והסבל שנגרם לה. לפני מס' חודשים עלו יעל, עורכות הדין ומשמרת מחאה מלווה אל ביה"ד הרבני הגדול לדיון מכריע. לאחר שנים של טלטלות וייסורים רבים, קיבלה יעל גט ויצאה סופסוף לחופשי.

מתן גט, תביעת מזונות והסדרי ראייה

מיכל (שם בדוי) חיה בנפרד מבעלה במשך שלוש שנים. לזוג ילד קטין. בשל מצבה הכלכלי הגרוע היא לא יכלה לממן עו"ד, שיפעל להשגת גט וזכויות לילד ונעזרה בעו"ד מהסיוע המשפטי. התיק הגיע למבוי סתום ומיכל פנתה לקליניקה מיואשת מהאפשרות שתקבל גט ומזונות לילד. הבעל ניסה להתחמק מתשלום מזונות בתואנה שאין לו כסף ושאינו עובד (מה שהיה ההפך הגמור מהמציאות) וכן לא עמד בהסדרי הראייה שניתנו לו. עורכות הדין הצטרפו לייצוג בתיק ובהליכים השונים והצליחו להשיג למיכל את הגט המיוחל כמו גם מזונות והסדרי ראייה לילד.

הגירה לחו"ל של אשה מוכה

דבורה (שם בדוי) עלתה מארה"ב, התגיירה ונישאה לאזרח ישראלי. בעלה היה אליים כלפיה וכן בידד אותה חברתית. לאחר מספר ניסיונות לשלום בית, נסה דבורה על נפשה עם שני ילדיה הקטינים למקלט לנשים מוכות. הסכם גירושין הושג ודבורה וילדיה עברו לגור בקיבוץ המסייע להם. בהסכם הגירושין נקבע כי על הבעל לשאת בחובות שצבר, אולם מכיוון שלא עמד בהסכם, פנו הנושים לדבורה, חשבוניתיה עוקלו, ולא נותר לה כל סיכוי לחיים סבירים בישראל. דבורה פנתה לעורכות הדין של הקליניקה מיואשת וביקשה לסייע לה להגר לארה"ב, שם יש לה משפחה תומכת ודוד עשיר, שהביע רצון לעזור לה בקליטתה וקליטת ילדיה שם, הן חברתית והן כלכלית. לאחר מאבק משפטי ממושך אישר ביהמ"ש את ההגירה, זאת לאחר חוות דעת חיובית של המומחה. בקיץ המריאה דבורה עם ילדיה לארה"ב, שם הם מתעתדים לבנות את חייהם מחדש.

הסטודנטים/ות שלנו

השנה טיפלו **21** סטודנטים/ות בתיקים השונים.
הועברו להם **14** שיעורים ויומיים של ימי אוריינטציה בתחילת השנה.
מרצים אורחים נטלו חלק בתוכנית כגון:

- ✓ השופט מנחם הכהן – בימ"ש לענייני משפחה י-ם
- ✓ עו"ד בת-שבע שרמן-שני מנהלת ארגון "יד לאישה"
- ✓ פרופ' עמיחי רדזינר
- ✓ עו"ד שירלי גלילי-אורלובסקי, יועצת משפטית ארגון ל.א. לאלימות
- ✓ ד"ר רחל לבמור, טו"ר
- ✓ עו"ד סוזן וייס-מנהלת ארגון "מרכז צדק לנשים"

במהלך השנה החולפת, התקיימו שלושה סיורים:

- ✓ **בכנסת ישראל ובמקלט לנשים מוכות**
- ✓ **בבית המשפט לענייני משפחה ברמת גן**
- ✓ **בבית הדין הרבני האזורי בתל אביב**

חוג הבוגרים/ות שלנו כולל **151** סטודנטים/ות.

המשפט המבויס השנתי

עסק השנה **בהסכמי קדם נישואין למניעת עגינות**- האם הסכמים כאלה יעמדו במבחן בית הדין הרבני? המשפט התקיים בהנחייתה של עו"ד נעמה ספראי-כהן.
הרכב הדיינים במשפט המבויס: הרב יאיר בן מנחם- דיין בית הדין הרבני האזורי, הרב דוד בס – דיין בית הדין הרבני לגיור בת"א, הרב ד"ר משה בארי- מנכ"ל ארגון צהר.
שלושת הרבנים הסכימו כי אפשר שהסכמי קדם נישואין יהיו תקפים מבחינה דתית, והסירו את החשש מפני היווצרות גט מעושה.
חוברת המאגדת את כתבי הטענות אשר נכתבו ע"י הסטודנטים/ות במסגרת המשפט המבויס עתידה לראות אור בקרוב.

מדברי הסטודנטים/ות...

ליאור עיני, סטודנטית של הקליניקה, מספרת:

"בתחילת השנה נרשמתי לקליניקה לסיוע משפטי לנשים בענייני משפחה, בעיקר בגלל שרציתי לבחון האם קיים שוני בין הפרקטיקה והקורס התיאורטי בדיני משפחה. המטרה שלי הייתה פשוטה, אך התמורה שקיבלתי הייתה אדירה. במהלך השנה התנסיתי בפרקטיקה של מקצוע עריכת הדין בכלל, ובדיני המשפחה בפרט. בשיעורים, שהועברו על ידי המשפטנים המובילים בתחום, סקרנו קשת רחבה של נושאים מרתקים כגון: הסכמי קדם נישואין, תביעות נזיקיות בגין סרבנות גט, עילות גירושין ועוד. התרשמתי במיוחד מהסיוע למקלט לנשים מוכות כיוון שהוא ניפץ את התדמית שהייתה לי על מקלטים. עד אז סברתי שמדובר במקום אפל ועצוב, אך בסיוע נתגלתה לי תמונה שונה.

במהלך השנה, למדתי איך לנסח מסמכים משפטיים ואיך לטעון את טיעוני במסגרת המשפט המבוים שנערך בקליניקה. זכיתי להיכנס הן לאולם בית המשפט והן לאולם בית הדין ולקחת חלק בדיונים מרתקים. שם, תוך צפייה בעורכות הדין הבנתי איך יש להתנהל: בנחישות והתמדה, אך תמיד בנימוס. תוך הבנת המערכת, בקיאות בדין ושמירת זכויות הלקוח.

והכי חשוב, בקליניקה למדתי של"פלונית" יש פנים והיא ממשית וקיימת וכך גם הצער שהיא חווה. כל זאת, למדתי בהדרכתן והכוונתן המקצועית של עורכות הדין. שהדריכו, הסבירו ותיקנו את הטעויות בסבלנות, הבנה וחיוך.

תודה רבה על שנה נפלאה!"

מתוך המשובים של הסטודנטים/ות בקליניקה:

"הקשר עם מנהלות הקליניקה תרם לי להבין עד כמה תפקידה של עו"ד יכול להיות משמעותי בשינוי החיים של הלקוחה"

"נהניתי מהעבודה מאוד! הרגשתי שאני ממש תורמת ללקוחה ושיש לי חלק משמעותי מאוד בעבודה על התיק"

"מנהלות הקליניקה נעימות, לבביות, קשובות, מסורות, ובקיצור- יש לי רק מילים טובות לומר. תודה לכן!"

תודות

תודה לכל הקרנות והתורמים/ות הפרטיים, אשר נדיבותם מאפשרת את פעילות הקליניקה. תודה לעו"ד יוסי מנדלסון, לעו"ד עדי שניט, לעו"ד שירי מלכה, לעו"ד רוברט ליכט-פטרן, לעו"ד נעמה ספראי-כהן, לעו"ד בת-שבע שרמן-שני ולד"ר שרון פרלינינג על שיתוף הפעולה וסיועם המסור לפעילות הקליניקה.

תודה לכל סגל הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן ובמיוחד לפרופ' אריה רייך-דיקן הפקולטה, לעו"ד מירב גבעון-ראש מינהל הפקולטה, לפרופ' אריאל בנדור, לפרופ' עמיחי רדזינר, לעו"ד קארין אלהרר-מנהלת הקליניקות, לאורי גולדשמידט ולאבשלום שטיינמץ. תודה לכל עובדות המרכז המסורות, העושות ימים כלילות על מנת לקדם ולשפר את מעמדן של הנשים בקליניקה ובכלל.

העתיד שלנו

גם בשנה הקרובה נמשיך להרחיב את פעילותה של הקליניקה ונמשיך להלחם למען קידום מעמד האשה בדיני המשפחה ולמען שוויון בין המינים בחברה הישראלית.

